

Hajdúszoboszló első gyógyszerésze Sztankó Sámuel

Hajdúszoboszló első gyógyszerértára 1831-ben, a kolerajárvány idején kezdte meg működését. Sztankó Sámuel, aki gyógyszerészhallgató volt Debrecenben, és nagybátyjánál Barts Dánielnél gyógyszerészsegédként dolgozott, Életem leírása című visszaemlékezésében a következőket írja:

„Midőn pedig 1831-ben a kolera dühöngött és a városok őrvonallal elzárták magokat, Szoboszló hajdúváros megkérte nagybátyámat, valakit a legszükségesebb szerekkel odaküldeni: Barts engem kirendelt. A város egy nagy udvar[t] és házat kijelölt, mely azelőtt katonatisztek szálláshelye volt, és abban mintegy 100-féle szereimet, üvegcsé, [s]katulya és papírcsomagokban, deszkákból hamarjában összeszegzett állványokon kitérítettem. A járvány megszűntével Szoboszló város kieszközölte, hogy ezen ideiglenes gyógyszerértár állandósíttassék; az engedélyt természetesen nagybátyám nyerte el.” (1)

A kolera ázsiai eredetű, gyors lefolyású, bakteriális fertőző betegség. Hányással, hasmenéssel jár, és a nagymértékű folyadékvesztés miatt gyakran vezet a beteg halálához. A betegség indiai és pakisztáni területeken már az idősámítás előtti időkben ismert volt. Európában a XIX század elején jelent meg. 1830-ban az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó Galiciában okozott tömeges megbetegedést, ahová Oroszországból terjedt át a kór. Magyarország a megbetegedés hírére lezárta északi határát, amely intézkedés hatására nagymértékben csökkent a megbetegedések száma. A zárlatot hamarosan feloldották, de feloldás túl korainak bizonyult. 1831 májusában Magyarországon ismét megjelent a kolera. Tömeges megbetegedéseket regisztráltak az északkeleti megyékben, és a járvány rohamosan terjedt az egész országban. A nyári hónapokban elérte Debrecen térségét is. (2) A megyei orvos, akinek az 1752. évi királyi rendelet óta feladatkörébe tartozott a járványhelyzet figyelemmel kísérése és kezelése, intézkedéseket tett a járvány behurcolásának megakadályozására. (3) Debrecen és a hajdúvárosok lezárták határaikat: Debrecen július 7-én, Hajdúszoboszló július 17-én. Városunkban az első kolera okozta halálesetet augusztus 30-án jegyezték be a református egyház halotti anyakönyvébe. A szeptemberi halotti anyakönyvben több mint 100 esetben fordul elő halálokként a kolera, az utolsó szeptember 29-én. A református lelkész szeptember hónap végén megjegyzi „itt véget ért a kolera”.

A járvány Hajdúszoboszlón csak egy hónapig tartott város vesztesége nagy volt, ami a halálzási statisztika tükrében a következőképpen adható meg:

Év	1830. év	1831. év	1832. év	1833. év
Halálesetek száma	342 fő	550 fő	238 fő	343 fő

A járvány megszűnte után Hajdúszoboszlón a gyógyszerértarat állandósították és hivatalosan is bejegyezték.

Pankotai Gyuláné a „Hajdúszoboszlói gyógyszerterek története” című dolgozatában az alapítás évének sorrendjében közli a patikák legfontosabb adatait. Eszerint a város legrégebbi gyógyszerterét 1831-ben alapították, neve a Gondviseléshez, tulajdonosa Barsch Dániel, engedélyszáma 30.846/1851. dec. 9., helye a Csorba-féle ház, ma Hősök tere 1 (a Bocskai utca sarkán). A patika tulajdonosa többször változott, közülük Barbócz Zsigmond volt a legismertebb, aki 1907-1938 között volt benne gyógyszerész, de a gyógyszerterét a lakosság még az 50-es években is Barbócz-patika néven emlegette. A gyógyszerteret eredeti épületét az 1960-as évek elején lebontották, helyette új épületet emeltek lakásokkal, üzletekkel és patikával, ami napjainkban is működik. (4)

A gyógyszerteret első gyógyszerésze, Sztankó Sámuel a járvány után elhagyta Hajdúszoboszlót, és a gyógyszerészhivatást is, a katonai pályát választotta. Fontos szerepet kapott az 1848/49-es szabadságharcban, ezért érdemes életével és munkásságával megismerkedni.

Bona Gábor történész könyve részletes adatokat tartalmaz az 1848/49-es szabadságharc tisztikaráról. A SZTANKO SOMA (SÁMUEL) szócikk foglalja össze Sztankó Sámuel életének legfontosabb adatait. (nevét több változatban is használta). .

Eperjesen született, 1814. máj. 1-én. apja Sztanko Dániel, anyja Neupauer Anna. Gimnáziumi tanulmányait Eperjesen és Debrecenben végezte. Gyógyszerészhallgató. 1832-ben beáll a 62. Turszky gyalogezredhez. 1833-tól tizedes, 1835-től őrmester, 1843-tól alhadnagy, 1847-től hadnagy.

1848. máj. 26-tól az Országos Nemzetőri Haditanács (egyben egy ideig gróf Batthyány Lajos miniszterelnök nemzetőrségi) titkára. (5) E beosztásában jún. 13-tól főhadnagy. Júl. 2-án fegyverbeszerzési céllal külföldre küldik. Szeptember végéig 24 ezer puskát hoz be Belgiumból és Angliából a nemzetőrség és honvédsereg felfegyverzésére. Szept. 24-től százados. Október folyamán fegyvergyártáshoz szükséges gépeket és felszerelést csempész be Szilézián és Galícián keresztül. November - decemberben egy gyutacsgyárat állít fel Pesten, ill. Nagyváradon. Részt vesz az áprilisi hadjáratban, Buda ostromában, és a júniusi Vág-menti harcokban. Júl. 4-én Görgey tábornokkal történt nézeteltérése miatt leköszön. A világosi fegyverletételig a nagyváradai hadszergyárnál alkalmazzák.

Aradon 12 év várfogságra ítélik, 1852-ben kegyelmet kap. Később földbérlő, majd gimnáziumi tanár Pesten.

A középiskola, ahol Sztankó Sámuel állást kapott, az 1859-ben alakult budapesti Református Főgimnázium, amelynek igazgatója Gönczy Pál volt. Ma az intézmény a Lónyai Utcai Református Gimnázium és Kollégium nevet viseli. Az iskola 2009-ben emléket állított az első tanári karnak, név szerint felsorolva az egykori tanárokat. A felsorolásban ott találjuk Sztankó Sámuel nevét is.

Németet és földrajzot tanított, és írt földrajz tankönyvet is tanári évei alatt. Könyvének címe: Általános földirat, különös tekintettel Magyarországra. Pest, 1864.

1867-ben, visszatér a katonasághoz, a Honvédegylet tagja. 1869-ben őrnagy a magyar királyi honvédségnél. 1871-ben alezredes, 1875-ben nyugdíjazták. 1896. nov. 20-án, Budapesten hal meg.

Sztankó Sámuel közeli rokonságban állt Gönczy Pál feleségével, Végh Jozefával, akinek a nagybátyja volt. Önéletrajzi írásában gyakran ír nővérének, Végh Józsefné Sztankó Máriának családjáról.

„1825-ben Mari néném férjhez ment Végh József éradonyi lelkészhez. Szokásban volt akkor időben, hogy alföldi előkelő házak leánygyermekük mellé a német nyelv megtanulása céljából felföldi jó nevelésű polgárleányokat fogadtak. Így jutott nővérem is Komáromy György úri házhoz Debrecenbe, hol Végh József a fiúk nevelője volt, és egymást megszeretvén, miután ekléziát kapott, házasságra keltek. Végzetes volt ezen esemény az egész családra, amennyiben lassanként valamennyi testvérek az Alföldre szivárogtunk le. Legelső volt Liza húgom, ki már 1827-ben Marihoz ment neki segélyül és a magyar nyelv elsajátításául.”

„1846. nyár derekán meghalt édesatyám, ki néhány évig Gálospetriben Mari nénémnél töltötte öreg napjait, és ott temettetett el. 1847. május havában halt meg Mari néném férje, Végh József lelkész. Nagyon jószívű ember volt, boldog házasságban éltek, és testvéreimen is amint lehetett igyekezett segíteni. Keveset szerezhettek, és néném 7 fel nem nevelt gyermekkel özvegységre jutott. De az Isten segítette a családot. Legidősebb Jozefina Gönczy Pálhoz (még atya halála előtt) ment férjhez; József kincstári tiszt, Janka Nagy Péterhez; Petronella Vámosyhoz ment, Timi és Gyula meghalt; a legkisebb gyermek, Végh Lajos pedig félegyházi lelkész.”

Sztankó Sámuel életéről ifjúsági regényt írt Ordas Iván Az elfelejtett őrnagy címmel. A könyv alapja a Sztankó Sámuel által írt Életem leírása című dokumentum, amelyből többször is idéztem. A könyv 1990-ben jelent meg. Napjainkban több írás is foglalkozik Sztankó Sámuelnek az 1848/49-es szabadságharcban betöltött szerepével. Történészek értékelik munkásságát (6), bloggerek méltatják leleményességét, és hősiességét.(7)

Emlékezzünk Sztankó Sámuelre mi hajdúszoboszlóiak is, hiszen élt és dolgozott városunkban, és a sors úgy hozta, hogy rokoni és baráti kapcsolatba került a hajdúszoboszlói születésű Gönczy Pállal, akinek nevét viseli a leghíresebb általános iskolánk.

Irodalomjegyzék:

1. [SÓLYMOSI JÓZSEF: SZTANKÓ SOMA, 1848-AS HONVÉDTISZT VISSZAEMLEKEZÉSE ÉLETÉRE ÉS SZOLGÁLATAIRA](#)
2. Havasdi József : Duna menti zárvonalak az 1831. évi kolerajárvány idején Dél-Dunántúlon
3. Szendiné Orvos Erzsébet: Zsebők József orvos jelentése az 1831. évi koleráról
4. Pankotai Gyuláné: Hajdúszoboszlói gyógyszertárak története
5. Egy tízezer főből álló „önkéntes mozgó nemzetőrség”, illetve „önkéntes őrsereg” felállítását tervezték, melynek ötletét maga Batthyány vethette fel és az elképzelést Sztankó Soma hadnagy dolgozta ki. <https://vilag.transindex.ro/?cikk=20615>
6. [URBÁN ALADÁR: FEGYVERVÁSÁRLÁS, FEGYVERCSEMPÉSZÉS 1848-BAN](#)
7. A '48-as szabadságharc fegyvernepper hőse: Sztankó Soma
https://pavelolvas.blog.hu/2012/11/12/sztanko_soma

Dr. Kovács Béláné